

До спеціалізованої вченої ради
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ВІДГУК

**опонента – доктора юридичних наук, професора
Рябчинської Олени Павлівни –
на дисертацію Винокурова Антона Івановича на тему «Кримінальна
відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи
організації», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних
наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право**

Актуальність теми дослідження. Ознайомлення зі змістом дисертації, та публікаціями здобувача Винокурова А.І., дозволяє визнати, що обрана тема є дійсно актуальною, оскільки одним із найважливіших завдань правоохоронних органів України є забезпечення ефективної протидії корупційним проявам, а також притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності. На виконання таких завдань вітчизняний законодавець ратифікував низку міжнародно-правових документів в сфері протидії корупції та імплементував їх положення у національне законодавство України. Разом з тим, аналіз слідчої та судової практики свідчить про наявність певних проблем в правозастосуванні при порушенні кримінальних проваджень та притягнення до кримінальної відповідальності й засудженні за кримінальне правопорушення, передбачене ст. 354 КК України. Так, да ними Офісу Генерального прокурора у 2019 році було обліковано 66 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 354 КК України, 55 особам повідомлено про підозру; у 2020 році ці показники становили 33 та 28, у 2021 році – 36 та 27, у 2022 році – 33 та 24, у 2023 році – 54 та 51, за 9 місяців 2024 року – 47 та 34 відповідно. Разом із тим, згідно з Єдиним державним реєстром судових рішень за це же період за ст. 354 КК засуджено лише 68 осіб. Тож очевидно, що лише незначна кількість осіб, яким було повідомлено про підозру були засуджені. Це може свідчити як про проблеми правильної кримінально-правової оцінки відповідного діяння, встановлення та доведення складу кримінального правопорушення, так і про проблеми.

Дніпровський державний університет
внутрішніх справ
ВК 16 12 10
Основний док.
Додаток

пов'язані кримінально-процесуальними процедурами.

Робота виконана відповідно до: пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 476 від 30.04.2024 р.; Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 р., схваленого розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 р. № 1393-р; основних напрямів наукових досліджень Науково-дослідного інституту публічного права на 2020–2025 рр., а також Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 р., схвалених постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016 р.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації, підтверджений теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства й міжнародної практики в цій сфері. Передусім звертаю увагу на чітке визначення автором об'єкта і предмета дослідження, що дозволило дисертанту зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою, донести до наукової громадськості власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму та сформулювати висновки й рекомендації, цінність яких визначає їх вагомий внесок в кримінально-правову науку.

Робота ґрунтується широкому спектрі загальнофілософських, загальнонаукових, логічних і спеціально-юридичних методів і прийомів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати предмет дослідження. Усі вони застосовувались у взаємозв'язку та взаємодії, відповідно до поставленої мети й завдань, об'єкта і предмета дослідження.

Обґрунтованість висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження підтверджується наявністю інформації про можливе впровадження результатів дослідження в: правотворчості – для вдосконалення законодавства у частині кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти

авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян та за корупційні кримінальні правопорушення; правозастосовчій діяльності – для підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у частині протидії корупційній злочинності; освітньому процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Антикорупційне законодавство» та відповідних їм спецкурсів; науково-дослідній роботі – для подальших досліджень проблеми протидії корупції та кримінальним правопорушенням проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян.

Обґрунтованість положень дисертаційної роботи, крім релевантного застосування методології обумовлена також і значною науковою (теоретичною) базою, яку становили сучасні наукові публікації, в тому числі, й монографічного рівня вітчизняних та зарубіжних науковців та репрезентативної емпіричної бази.

Вважаю, що чітке визначення мети та завдань дослідження – удосконалення теоретичних положень кримінального права в частині відповідальності за підкуп працівника підприємства, установи чи організації та напрацювання пропозицій з удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики забезпечило чіткі орієнтири наукового пошуку та одержання практичних результатів, формулювання релевантних висновків.

Структура дисертації добре продумана і відповідає тим завданням, які поставила перед собою автор. Дисертант послідовно виклав матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулював необхідні наукові дефініції. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, що включають сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатку.

У розділі 1 дисертант розглянув генезу та соціальну обумовленість законодавства про кримінальну відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації, зробивши при цьому висновок, що ст. 354 КК України є соціально обумовленою, а спосіб криміналізації підкупу

працівника підприємства, установи чи організації відповідає більшості принципів та підстав криміналізації суспільно-небезпечних діянь (відсутність зайвості заборони, доцільність, визначеність та єдність термінології та ін.). В цьому розділі також проаналізовано зарубіжний досвід регулювання кримінальної відповідальності за підкуп працівника підприємства, установи чи організації, зокрема Грузії, Естонської Республіки, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Республіки Польща та Федеративної Республіки Німеччина, що дозволило автору запропонувати варіанти модернізації ст. 354 КК України.

Розділ 2 присвячено дослідженню об'єктивних та суб'єктивних ознак складу підкупу працівника підприємства, установи чи організації, з'ясуванню проблем кримінально-правової оцінки таких діянь. При цьому прискіплива увага, цілком виправдано, була зосереджена на характеристиці спеціального суб'єкта кримінальних правопорушень, передбачених ч.ч. 3-4 ст. 354 КК України, що дозволило автору виокремити наступні з них: працівники підприємств, установ чи організацій, які не є службовими особами та яким на момент вчинення кримінального правопорушення виповнилось 16 років; фізичні осудні особи, які працюють на користь підприємств, установ чи організацій та яким на момент вчинення кримінального правопорушення виповнилось 16 років. Також автор доводив, що до працівників підприємств, установ та організацій також належать працівники ФОП, адже відповідно до чинного законодавства (положення Митного кодексу України та Господарського кодексу України) категорія «підприємство» охоплює поняття «громадянин-підприємець».

У висновках за результатами дослідження загалом сформульовано низку положень теоретико-методологічного характеру, а також пропозицій і рекомендацій, що мають вагоме значення для вдосконалення положень науки кримінального права.

Таким чином, структурно дослідження побудовано логічно, розділи і підрозділи пов'язані між собою, матеріал розподілений в цілому пропорційно.

Обрана структура дисертації дозволила автору продемонструвати належний рівень знань з кримінального права, ґрунтовно проаналізувати як положення нормативно-правових актів щодо протидії корупційним кримінальним правопорушенням, так і погляди науковців з проблематики дослідження.

Мета і завдання, визначені автором у вступі, відповідають змісту дослідження та загальним висновкам, а всі висновки та рекомендації, зроблені ним, об'єднані провідною ідеєю удосконалення теоретичних положень кримінального права в частині відповідальності за підкуп працівника підприємства, установи чи організації та напрацювання пропозицій з удосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики.

Стиль написання роботи характеризується логічністю, послідовністю, чіткістю формулювання власної позиції щодо певних теоретичних питань, висновки та пропозиції в цілому є аргументованими, тож робота має дійсно науковий стиль викладу матеріалу.

Загалом на сторінках дисертації автору вдалося розгорнути цікаву дискусію, використавши широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з різних галузей наукових знань, що свідчить про всебічний аналіз актуалізованої проблеми.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна праці полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є комплексним монографічним дослідженням, в якому кримінальна відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації розглянута як кримінальне правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян та як корупційне кримінальне правопорушення. У результаті здійсненого дослідження сформульовано низку наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем.

У роботі враховано положення як національного, так і міжнародного законодавства, проаналізовано теоретичний матеріал, що стосується тематики

роботи. Це дало змогу виробити новий підхід до дослідження значної кількості проблем, якими означена протидія корупції, в тому числі в умовах війни.

Переважна більшість положень, винесених автором на захист, і висновків є новими або містять значну частку новизни. Зокрема, дисертантом уперше доведено, що суспільні відносини, які складають безпосередній об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 354 КК України (порядок організації роботи підприємств, установ чи організацій в частині забезпечення встановленого законом порядку виконання своїх обов'язків їх працівниками та особами, що виконують роботи або надають послуги відповідно до умов договору) обов'язково включають в себе ділову репутацію та авторитет підприємств, установ чи організацій; розроблено кримінологічний портрет особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення, передбачені ч. ч. 1-2 ст. 354 КК України – громадянин України переважно чоловічої статі у віці від 30 до 50 років, який діяв виключно одноособово, на момент вчинення кримінального правопорушення не мав офіційного місця працевлаштування та (або) навчання, раніше не судимий, має повну загальну середню або базову загальну середню освіту; кримінальні правопорушення, передбачені ч. ч. 3-4 ст. 354 КК України – раніше несудимий громадянин України чоловічої статі у віці від 30 до 50 років (лікар, фармацевт, інший службовець), який має повну вищу освіту, діяв виключно одноособово. На підставі вивчення зарубіжного досвіду правової регламентації відповідальності за підкуп працівника підприємства, установи чи організації, вивчення емпіричної бази, обґрунтована доцільність посилення кримінальної відповідальності шляхом включення до санкцій ст. 354 КК України покарань у вигляді обмеження та позбавлення волі. Ряд положень було уточнено або ж набули подальшого розвитку. Отже робота характеризується науковою новизною, зокрема й отриманих висновків та розроблених пропозицій вдосконалення ст. 354 КК України. Таким чином, є всі підстави стверджувати, що висновки дисертації є цілісними, логічними та обґрунтованими, релевантними до визначеної мети та завдань дослідження, містять важливі теоретичні положення щодо теорії та практики протидії

корупційним кримінальним правопорушенням кримінально-правовими засобами.

Дотримання принципів академічної доброчесності оцінювалося виходячи з сутності таких принципів та підходів до розуміння основних різновидів академічного плагіату, викладених в Листі Міністерства освіти і науки України від 23.10.2018 № 1/9-650 «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти». Зокрема дисертант в роботі не допускав: дослівного запозичення текстових фрагментів без оформлення їх як цитат з посиланням на джерело; використання інформації у виді фактів, ідей, тощо з джерела без посилання на це джерело; перефразування тексту джерела у формі, що є близькою до оригінального тексту, або наведення узагальнення ідей, інтерпретацій чи висновків з певного джерела без посилання на це джерело. Таким чином констатую, що робота виконана з дотримання головних принципів академічної доброчесності та Етичного кодексу ученого України.

Мова та стиль викладення результатів. Дисертаційна робота написана українською мовою з використанням загальноприйнятної правничої термінології та наукового стилю мовлення, якому властива ґрунтовна обізнаність з проблемами і темами та унормованість. Наукові положення викладені у відповідності з нормами наукової комунікації, характеризуються смисловою точністю, ясністю і стислістю.

Повнота викладених наукових результатів в опублікованих працях здобувача.

За темою дисертації опубліковано сім праць, чотири статті у виданнях включених до переліку наукових фахових видань України, одна стаття у періодичному науковому виданні іншої держави за профілем дисертації, дві тези доповідей. Перелік наукових праць здобувача й аналіз їхнього змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження досить повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на різних науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення дисертаційної роботи.

За результатами розгляду роботи потрібно також звернути увагу дисертанта на такі дискусійні положення:

1. Характеризуючи стан наукового дослідження проблеми, автору варто було б окремо виділити учених, які досліджували та досліджують проблему протидії кримінальним правопорушенням проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та корупційним кримінальним правопорушенням. Доцільним вбачається аналіз не лише кримінального законодавства інших країн, але й наукових праць іноземних вчених, відповідної практики тощо. Це надало би більш повну картину вирішення проблеми запобігання аналізованому злочину в інших країнах та можливість з'ясувати держави з більш ефективними правовими механізмами.

2. Предмет дисертаційної роботи вимагав від автора здійснення не лише кримінально-правової характеристики складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 354 КК України, але й аналізу форм реалізації кримінальної відповідальності за це діяння, можливо в окремому підрозділі. Автор пішов спрощеним шляхом і обмежився аналізом лише однієї із форм кримінальної відповідальності – покарання (у підрозділах дисертації 1.2. та 1.3). В цілому погоджуючись з критичними міркуваннями дисертанта щодо необхідності удосконалення санкції ст. 354 КК України, вважаю, що в роботі необхідно було проаналізувати і інші форми реалізації кримінальної відповідальності, які застосовуються до винних осіб, зокрема звільнення від відбування покарання з випробуванням. А також проаналізувати випадки застосування спеціальної конфіскації (ст. 96¹ КК України).

3. Аналізуючи зарубіжний досвід криміналізації підкупу працівника підприємства, установи чи організації, що є доречним та доцільним з огляду на цінність компаративного аналізу проблеми, дисертант виділив лише дві групи держав, обравши за критерій тип правової системи, а саме: 1) держави так званої системи постсоціалістичного типу (Грузія, Естонська Республіка, Латвійська Республіка, Литовської Республіка) та 2) держави романо-

германської (континентальної) правової сім'ї (Республіка Польща та Федеративна Республіка Німеччина тощо). У зв'язку з цим варто зауважити, що, по-перше, країни першої групи, зазначені дисертантом, після вступу в Європейський Союз фактично повернулися до романо-германської сім'ї або ж знаходяться на шляху до цього, а по - друге, поза увагою дисертанта невинувато залишилися держави англосаксонської правової сім'ї (зокрема Великобританія, США, Канада та ін). Вважаю, що порівняльно-правове дослідження цієї групи держав лише б підвищило наукову цінність кмпаративного аналізу та його результатів.

4. Аналізуючи конструкції санкцій ст. 354 КК України, автор пропонує збільшити строки покарань у виді обмеження та позбавлення волі. Утім вказані пропозиції не достатньо обгрунтовані, оскільки не базуються на вивченні правозастосовної діяльності щодо ефективності існуючих санкцій за кримінальні правопорушення, передбачені ст. 354 КК та не урахують розроблені в теорії кримінального права підходи щодо пеналізації суспільно-небезпечних діянь. У зв'язку з чим, рекомендовані здобувачем пропозиції щодо їх удосконалення потребують додаткової аргументації під час захисту.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, певної неповноти та непослідовності розгляду окремих положень дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові висновки, нові підходи до вирішення конкретного наукового завдання щодо наукової розробки рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності запобігання підкупу працівника підприємства, установи чи організації в Україні.

Таким чином, дисертація, представлена Винокуровим Антоном Івановичем є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обгрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання, та має істотне значення для розвитку української науки кримінального права та правозастосування.

У підсумку слід зазначити, що дисертаційна робота на тему «Кримінальна відповідальність за підкуп працівника підприємства, установи чи організації» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить наукові положення та науково обґрунтовані результати, що розв'язують важливе науково-прикладне завдання і щодо яких здобувач є суб'єктом авторського права.

Виходячи з викладеного, на основі вивчення дисертації та наукових праць, опублікованих по темі дисертації, слід зробити висновок, що рецензована дисертація відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор заслуговує на основі публічного захисту на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія, кримінально виконавче право.

**Офіційний опонент –
завідувач кафедри
кримінального права, процесу та криминології
Інституту економіки та права
Класичного приватного університету,
доктор юридичних наук, професор**

Олена РЯБЧИНСЬКА

Підпис *О. Рибчинської* засвідчую
начальник відділу управління персоналом
Класичного приватного університету

